

MIĘDZY EKSKLUZJĄ A INKLUZJĄ W EDUKACJI RELIGIJNEJ
RELIGIA JAKO DYLEMAT EDUKACJI – TEORIA I PRAKTYKA
(Wrocław, 8-9 grudnia 2017)

W dniach 8-9 grudnia 2017 roku we Wrocławiu miała miejsce II Ogólnopolska Konferencja Naukowa zatytułowana *Między ekskluzją a inkluzją w edukacji religijnej. Religia jako dylemat edukacji – teoria i praktyka*. Konferencję tę zorganizowali pracownicy naukowcy Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, natomiast współorganizowali ją Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna we Wrocławiu, Stowarzyszenie Żydowskie CUKUNFT oraz Stowarzyszenie Edukacji Krytycznej. Patronat nad tym naukowym przedsięwzięciem objął Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, a patronat honorowy JM Rektor Uniwersytetu Wrocławskiego prof. zw. dr hab. Adam Jezierski oraz Marszałek Województwa Dolnośląskiego Cezary Przybylski. Konferencja odbyła się w EWST Centrum Edukacyjnym przy ulicy św. Jadwigi 12 we Wrocławiu. Organizatorzy od początku wskazali, iż głównym celem konferencji jest prezentacja teoretycznej refleksji i praktycznych doświadczeń w zakresie religii jako dylematu w edukacji. Przewodniczący konferencji prof. UW r dr hab. Wiktor Żłobicki zaprosił do dyskusji badaczy zajmujących się problematyką religijną w edukacji w różnych dyscyplinach naukowych, m.in. religioznawstwie, teologii, pedagogice, psychologii, socjologii, antropologii kultury czy naukach politycznych lub literaturoznawstwie.

Konferencja rozpoczęła się od przemówień organizatorów oraz zaproszonych gości m.in. JM Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego prof. zw. dr hab. Adama Jezierskiego. Podczas konferencji odbyły się trzy sesje plenarne i obrady w dwóch sekcjach tematycznych. W pierwszej sesji plenarnej głos zabrał prof. zw. dr hab. Tomasz Szudlarek (Uniwersytet Gdański), który przedstawił swoją refleksję na temat *Religia, retoryka i polityczna ontologia: mistyczny ślad w dyskursie pedagogicznym*. W następnym referacie prof. zw. dr hab. Zbyszko Melosik (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) ukazał konteksty socjopedagogiczne, dzięki którym analizował wartości w kulturze fragmentaryzacji i rozprożeń. Kolejny prelegent, prof. zw. dr hab. Mirosław Patalon (Akademia Pomorska w Słupsku), zastanawiał się w swoim przemówieniu nad integracją i inkluzją mniejszości religijnych w dobie kryzysu migracyjnego. Temat ten wybrzmiał szczególnie w dyskusji, ponieważ stał się dobrym początkiem do wymiany myśli pomiędzy uczestnikami należącymi do religii judaistycznej, jak też religii chrześcijańskich: protestanckiej, prawosławnej czy katolickiej. Prof. zw. dr hab. Jarosław Michalski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) wygłosił swoje przemyślenia na temat *Doświadczenie przeżyte czy rytualne wdrożenie. Propozycja edukacji religijnej w epoce ponowoczesnej*. W wystąpieniu tym przedstawił wiele istotnych propozycji edukacyjnych we współczesnej rzeczywistości wychowawczej. Warto wspomnieć, że referaty te stały się tematem do dyskusji i poszukiwań odpowiedzi na pytania, jakie zgłosili uczestnicy sesji.

Następnie uczestnicy obradowali w dwóch sekcjach tematycznych, w których zostało wygłoszonych po 5 referatów wskazujących na szerokie spektrum zainteresowań i dziedzin. Warto w tym miejscu przywołać krótko te wypowiedzi, aby ukazać cenny wkład prelegentów w rozwój myśli edukacji religijnej podczas konferencji. W pierwszym referacie prelegent dr hab. prof. UW r Maciej Manikowski (Uniwersytet Wrocławski) odniósł się do sekularyzacji w nowych drogach religii, przedstawiając jednocześnie ich perspektywę teoretyczną i praktyczną. Kolejny wykład – dr hab. Rafała Włodarczyka (Uniwersytet Wrocławski) – dotyczył Ericha Fromma i jego studiów z socjologii religii, które w konsekwencji prowadziły do teorii krytyki ideologii. Dobrze wybrzmiały referaty mające u swojego źródła myśli poszczególnych naukowców, np. edukacja religijna w perspektywie teorii morfogenezy Margaret S. Archer (dr hab. Jarosław Horowski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika), inkluzywistyczna reinterpretacja pojęcia wiary u Paula Tillicha (dr hab. prof. EWST Piotr Lorek, Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna we Wrocławiu) oraz krytyczna pedagogika religii Józefa Tischnera (dr Szymon Dąbrowski, Akademia Pomorska w Słupsku). W sekcji drugiej natomiast zastanawiano się nad biblijnym obrazem tworzenia wspólnoty (dr hab. prof. PWT Jan Klinkowski, Papieski Wydział Teologiczny), miłości jako samourzeczywistnienie osoby w ujęciu Roberta

Spaemanna (ks. dr Józef Kożuchowski, Wyższe Seminarium Duchowne w Elblągu), a także nad ideałami życia codziennego w ich relacji do życia i religii w myśli Williama Jamesa (dr Iwona Paszenda, Uniwersytet Wrocławski). W debacie tej sekcji podjęto też problem nauczania religijnego w polskiej szkole publicznej, wskazując na model inkluzyjny czy ekskluzyjny (dr Michał Zawisłak, Katolicki Uniwersytet Lubelski) oraz interesujący i aktualny temat dotyczący filozoficznego i pedagogicznego znaczenia memów religijnych (dr Juliusz Iwanicki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza). Ostatnim ważnym głosem w tej części obrad był wykład na temat *Edukacja religijna szansą pomocy w rozwoju psychologicznym*.

Kolejnym punktem pierwszego dnia obrad była druga sesja plenarna, w której prof. zw. dr hab. Adam Chmielewski (Uniwersytet Wrocławski) przedstawił w swoim referacie aspekt fundamentalizmu, fallibilizmu i możliwości ustanawiania granic tolerancji w społeczeństwie. Prof. zw. dr hab. Bogusław Górka (Uniwersytet Gdański) przedstawił natomiast tematykę ekskluzyjności i inkluzji w aspekcie eklezjologicznym, wskazując na to, iż poza Kościołem nie ma zbawienia. O koncepcji *imago Dei* jako symbolu inkluzji religijnej mówił dr hab. prof. EWST Wojciech Szczerba z Ewangelikalnej Wyższej Szkoły Teologicznej we Wrocławiu. Kolejny prelegent, dr hab. prof. UKSW Dariusz Stępkowski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), zaprezentował argumentację pedagogiczną w odpowiedzi na pytanie, czy edukacja religijna jest w publicznym interesie? W debacie pojawił się też głos dotyczący kościoła protestanckiego i konwersji tradycyjnych kościołów protestanckich w Polsce, który przedstawiła dr hab. Joanna Szczepankiewicz-Battek (Wyższa Szkoła Bankowa).

Kolejny dzień obrad rozpoczął się od refleksji w sekcjach tematycznych, w których poruszano wiele zagadnień związanych nie tylko z Polską. Ks. prof. dr Mirosław Stanisław Wierzbicki (Papieski Uniwersytet Salezjański w Rzymie) w swoim referacie mówił o relacji między ekskluzyją a inkluzją na przykładzie szkolnictwa katolickiego we Włoszech, które, ze względu na przybycie wielu uchodźców i emigrantów w ostatnich latach, coraz bardziej zwraca uwagę głównie na inkluzję. Kolejne wystąpienie, dr Kamili Kamińskiej (Uniwersytet Wrocławski), ukazywało trzy postacie: świętą Teklę, Edytę Stein, Dietricha Bonhoeffera oraz ich działania jako przyczynek do edukacji religijnej. Natomiast inkluzyjną edukacją religijną na przykładzie systemu szkolnictwa w Niemczech zajęła się dr Agnieszka Zduniak (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski), przedstawiając bardzo interesujące rozwiązania zachodnich sąsiadów Polski w kwestii wychowania w kraju, w którym znajdują się dwie religie wiodące, tj. protestantyzm i katolicyzm. Następnym było wystąpienie mgr Aleksandry Wilczury – reprezentującej Stowarzyszenie Żydowskie CUKUNFT – w którym prelegentka przedstawiła edukację religijną w procesie konwersji na judaizm w Polsce po 1989 roku. W referacie ukazała też proces formacyjny dzieci żydowskich i środki dydaktyczne w kształceniu religijnym. Natomiast na temat krzyża i anarchii mówiła dr Monika Humeniuk (Uniwersytet Wrocławski). Analizowała myśli Jacquesa Ellula oraz Johna D. Caputo, podkreślając głównie pozytywne aspekty pedagogiczne w naukach teologicznych. W sekcji drugiej dyskutowano na temat podręczników do nauki islamu (MZR), przedstawiając jednocześnie aspekt historyczny odnoszący się zarówno do Polski, jak i świata muzułmańskiego (dr hab. Agata S. Nalborczyk Uniwersytet Warszawski). O odmienności religijnej i tolerancji wobec innych wyznań oraz ateizmu w podręcznikach do religii Kościoła katolickiego mówił dr Sylwester Zielka (Uniwersytet Gdański), natomiast dr hab. Ewa Zalewska oraz mgr Janetta Charuta-Kojkoł (Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni) przedstawiały istotny temat w naukach religijnych, jakim jest dialog. Z tego referatu szczególnie wybrzmiało, iż dialog jest podstawowym wymiarem relacji w sferze sacrum i profanum. Anna Wierzbicka i jej prace stały się inspiracją dla dra Łukasza Nyslera (Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna we Wrocławiu), który postulował, aby zastanawiać się na „językiem minimalnym w edukacji religijnej”. Natomiast dr Aneta Rayzacher-Majewska z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie przedstawiła problematykę nauczania religii katolickiej we współczesnym społeczeństwie postsekularnym. W sekcji drugiej znalazło się również miejsce dla refleksji na temat diaspory prawosławnej, którą przedstawiła mgr Anna Sanecka, zwracając głównie uwagę na praktyczne problemy związane z socjalizacją, edukacją religijną oraz nauczaniem religii.

Ostatnim etapem wrocławskiej konferencji była trzecia sesja plenarna, w której w zabrało głos czterech prelegentów. Prof. zw. dr hab. Piotr Moskal (Katolicki Uniwersytet Lubelski) przedstawił

ciągle ważny problem edukacji religijnej w społeczeństwie pluralistycznym. Duchowością jako problemem pedagogicznym zajął się prof. zw. dr hab. Zbigniew Marek (Akademia Ignatianum w Krakowie), ukazując religię chrześcijańską jako ważny bodziec w kształtowaniu dojrzałego człowieka. Natomiast dr hab. prof. DSW Jerzy Kochanowicz (Dolnośląska Szkoła Wyższa) w swoim referacie wskazał na inkluzję osób z niepełnosprawnością we wspólnotach kościelnych. W swojej refleksji podał interesujące przykłady z codziennego życia oraz z Pisma Świętego, wskazując na niektóre bariery historyczno-teologiczne w tej kwestii. Konferencję zakończył wykład dr. hab. prof. UW r Wiktora Żłobickiego (Uniwersytet Wrocławski), który również odniósł się do tematu duchowości widzianej jako ingredient edukacji holistycznej.

Podczas konferencji przedstawiono dylematy związane z edukacją religijną i poszukiwano dobrych praktyk w wychowaniu. Zróżnicowane grono uczestników pozwoliło na ukazanie inspirowanych motywacji do dalszych poszukiwań i badań nad tą ważną tematyką. W przedstawionych referatach i prowadzonych dyskusjach można było zauważyć, iż aspekt ekskluzji i inkluzji we współczesnym świecie przemian społeczno-politycznych jest jak najbardziej aktualny. W tym sensie postrzega się edukację religijną jako możliwość uczenia nowych pokoleń dzieci i młodzieży rozumienia innych osób i przełamywania utartych stereotypów związanych z religijnością w Polsce i na świecie.

Ks. Mirosław Stanisław Wierzbicki SDB
Università Pontificia Salesiana, Roma
DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2018.3.18>